
IN MEMORIAM

REX RAAB

2004. március 18-án, kilencven éves korában elhunyt Rex Raab. Londonban született, ott végezte építészeti iskoláit, majd a harmincas években a dornachi Goetheanumban folytatott plasztikai tanulmányokat. A háborút követően Waldorf iskolai tanárként helyezkedett el a németországi Engelbergben, ahol 1954-ben megnyitotta építészirodáját. Ő tervezte a község új Waldorf iskoláját, Svájcban és Németországban több egészségügyi, oktatási és szociális intézményt valamint templomokat, többek között a berlini Neue Kirche-t (H. Lauerral közösen). Az Antropozófia Társaságon belül is elsősorban oktatási kérdésekkel, Waldorf iskolák és óvodák ügyeivel foglalkozott.

Több jelentős könyve jelent meg: Arne Klingborggal közösen a Waldorf iskolák építészetéről (*Die Waldorfschule baut*, 1982), Arne Klingborggal és Ake Fanttal a második Goetheanum épületéről és a beton sajátos alkalmazásmódjáról (*Sprechender Beton – wie Rudolf Steiner den Stahlbeton verwendete*, 1972), valamint Edith Maryon szobrásznőről, Rudolf Steiner munkatársáról, aki *Az emberiség képviselőjének*, Steiner nevezetes szobrának első változatát mintázta (*Edith Maryon – Bildhauerin und Mitarbeiterin Rudolf Steiners*, 1993).

Rex Raab a nyolcvanas években járt Magyarországon, hogy megismerkedjen az organikus építészet itteni alkotásaival.

JEFFREY COOK

Lassan jutott el hozzánk a hír, hogy Jeffrey Cook, az Arizona State University professzora 2003 áprilisában meghalt. Sokszor járt Magyarországon, mert a nyolcvanas évek végétől gyűjtötte az anyagot 1996-ban megjelent könyvéhez. A svájci Birkhäuser kiadó adta ki angol nyelven: *Seeking Structure from Nature* (szabad fordításban: Természetből elleszt szerkezetek), alcíme szerint *The Organic Architecture of Hungary*, amely az egyetlen összefoglaló mű – beleértve a magyar nyelvű szakirodalmat is –, amely a magyar organikus építészeti mozgalom gyökereit, forrásait, tendenciáit, alkotásait a teljesség igényével dolgozza fel. Bevezetőjét a nemzetközi tekintélynek örvendő Peter Blundell Jones írta, és ezzel a kötettel Jeffrey Cook alighanem a legnagyobb szolgálatot tette a szerves építészet hazai művelőinek, mert a törekvést a maga teljességében hozzáférhetővé, megismerhetővé tette a külföldi érdeklődők előtt. Amennyire ez egy Amerikából idelátogató szemével lehetséges, áttekintette a külföldiek számára alig érthető társadalmi folyamatokat, szociális hátteret, amelybe a szerves építészeti mozgalom sokkal jobban beleágyazódik, mint az az építészeti stílusok estében megszokott. A lényeg megértéséhez, az elfogulatlan értékeléshez ez nélkülözhetetlen.

A kanadai születésű Jeffrey Cook 1951-ben diplomázott, 1958-ban a Kanadai Építészszövetség ezüstérmével jutalmazták doktori fokozatának elnyerésekor. 1958-ban épült fel első

munkája, amely – egy életen át tartó érdeklődésének megfelelően – a bioklimán alapuló gépészeti rendszerrel működött. Tervezői tevékenysége mellett 1959-60-ban a dán Királyi Akadémián tanult tovább. Kanadában és az Usában épített, és 1969-ben letelepedett az arizonai sivatagban lévő Paradise Valleyben, ahol élete végéig élt. Legjelentősebb meg nem valósult munkája a *Solar Oasis* (1987), egy phoenixi parkolóház kihasználatlan beton tetejére tervezett, egész éven át használható nyilvános tér, amely demonstrálta volna a napenergiahasznosítás és a bioklimán alapuló tervezés lehetőségeit.

1961-ben nyerte el a mesterfokozatot New Yorkban Sibyl Moholy-Nagy mellett, talán ez volt az első komolyabb találkozása a magyar kultúrával. 1972-ben lett az arizonai egyetem professzora, ahol haláláig tanított, de vendégprofesszorként a világ távoli tájait járta, oktatott Indiában, Szaudí-Arábiában, Mexikóban, Ausztráliában, Koreában, Japánban és Európa több országában. Fő kutatási területe a passzív energiahasznosítás és az alacsony energiafogyasztású épületek tervezése, a téma első konferenciáinak szervezője és az energiatakarékos tervezés eszméjének úttörője volt. Alapító szerkesztője volt a *Passive Solar Journal* című folyóiratnak és első elnöke lett 1981-ben a PLEA-nak, a passzív napenergia hasznosítással foglalkozó nemzetközi szervezetnek. Tagja volt annak a csapatnak, amely 1996-ban második díjat nyert a Torontó mellett létesítendő, 90 000 lakosú, önfenntartó város tervezésére kiírt pályázaton.

1989-ben jelent meg az energiahasznosítással foglalkozó kutatásait összegző könyve, a *Passive cooling*. Két építészettörténeti könyvet írt, az egyik barátjáról Bruce Goffról, Frank Lloyd Wright egyik legjelentősebb pályát befutott tanítványáról és követőjéről (*The Architecture of Bruce Goff*, 1978), és az Észak-Amerika délnyugati részén található kőkorszaki kultúra leleteiről (*Anasazi Places*, 1991). Nemzetközileg számon tartott publikációi között szerepel a munkatársként jegyzett *Encyclopaedia of Vernacular Architecture of the World*, amelyet 1997-ben adott ki a Cambridge University Press.

Utolsó munkái között javaslatokat készített amerikai indián közösségek részére, hogy hogyan egyeztethetik össze a modern, fenntartható lakásépítést hagyományos életmódjukkal.

Jeffrey Cook, akit a világ vezető napenergiahasznosító technológusai között tartottak számon, ahogy az publikációiból és életének színtereiből is kitetszik, ennek a modern technológiának a hagyományos formáit, természethez közelálló közösségek ősi módszereit tanulmányozta és igyekezett azokat a korszerű műszaki megoldásokkal követni.

Magyarországra többnyire fiatal kollégájával, Olgyay Viktorral érkezett. Az ő nagyapja, szintén Viktor, jeles festő és grafikus, akinek ikerfiai, Aladár és Viktor a két háború közötti modern magyar építészet kiemelkedő képviselői. 1947-ban emigráltak Amerikába, ahol már az ötvenes években foglalkoztak napenergiahasznosítással. A legifjabb Viktor tanárának Jeffrey Cooknak és apjának nyomdokain haladva egyetemi tanárként – Honoluluban – ugyanennek a témának a kutatója.